

Напередодні свого 75-річчя найстарший кінотеатр Києва «Жовтень» репрезентував новий фільм у жанрі арт-хорор. Стрічка «Три... екстрими» (2004) — учасник 61-го Венеційського бієнале — складається з новел різних режисерів, і навіть представників різних національностей: Фрут Чань (Гонконг), Пак Чхан-Ук (Південна Корея), Такаші Мііке (Японія). Це не заважає трилогії залишатися естетично цілісною та експлікувати цілий ряд культурних проблем сучасної Азії, не скочуючись до рівня орієнтальної екзотики. Світ, в якому живуть персонажі, такий знайомий, що постає запитання: наскільки правомірно сьогодні говорити про Схід (чи, принаймні, про Південно-Східну Азію) як про Інше Заходу?

ПРИРУЧЕНІ ЖАХИ

Ольга Папаш

■ Кадр з новели «Ящик». Режисер Такесі Мііке. Японія

Частина перша: соціальне як об'єкт критики

Візьмемо хоча б героїню першої новели «Пельмені» («Dumplings»), яка, прагнучи повернути молодість та красу, а з ними і зрадливого чоловіка, вдається до канібалізму. Колишня телезірка Цінн звертається до цілительки, що пропонує відновити пружність її старіючої шкіри за допомогою «чарівних» пельменів, приготовлених з людських ембріонів. За проблематикою старості й невірності тут вимальовується новий вузол проблем, пов'язаних із поколінням нарцисів, як умовно називають західні дослідники генерацію дітей 68-го. Однією з головних рис новітнього нарциса вважаються панічний страх смерті та старіння, відсутність позаконтекстуальних ідеалів, а відтак — відчайдушний культ тіла й молодості. На задоволенні цього культу паразитує потужна світова індустрія краси — передусім косметологічні центри та центри пластичної хірургії. Лише на перший погляд новела Фрут Чаня може видатися звичайною «страшилкою», що експлуатує шок від порушення культурних табу. Режисер, радше, акцентує на тому, що попит породжує пропозицію: лише в атмосфері нарцисичної істерії можуть з'явитися такі «монстри», як тігонька Мей (цілителька). Фільм «Пельмені» — це також інструмент потужної соціальної критики. Не дарма в новелі розвивається паралельна сюжетна лінія, яка висвітлює походження «фаршу» для пельменів: це наслідок абортів однієї школярки, згвалтованої рідним батьком. Зрештою, дівчинка помирає від кровотечі. Закінчується новела також цілком апокаліптично: актриса Цін з'їдає ембріон власної дитини, а нарцисичне

зло самовідтворюється й далі на тлі соціальної задухи розвинених країн Європи і, як виявилось, Азії.

Частина друга: під покровом моралі

Новела «Знято» («Cut») корейця Пака Чхан-Ука продовжує нарцисичну тему. Головний персонаж — невдаха-актор — витончено катує відомого режисера. Поступово відрізаючи його дружині пальці на руках, він вимагає одного: щоб режисер визнав свою ідеальну біографію фальшивою і зізнався у серйозних гріхах. Згодом останній не лише розповів про подружню зраду, а й задушив власну дружину-ляльку (яка, до речі, також не може жити без ін'єкцій ботекса) — вже після того, як вона надлюдським зусиллям убила свого ката. Насправді напад божевільного актора слугує каталізатором для прояву темних притлумлених потягів незаплямованої (з точки зору морального дискурсу) людини. Звісно, ми не сьогодні дізналися, що «людина не господар у своєму домі», що в темних закутках душі криються «страшні бажання» і т. п. Зрештою, нині повсюдно не прийнято говорити про абсолютний моральний імператив. Але Пак Чхан-Ук пропонує свіжу, пронизливу й красиву варіацію на тему випадковості та вразливості моралі.

Частина третя: травматичне, надто травматичне...

Третя історія — «Ящик» («Box») — драма про те, як героїня все життя кружляє довкола дитячої травми: 15 років тому вона ненавмисне спалила заживо свою сестру-близнючку. Кожне нове повернення на місце трагедії закінчується для дівчини смертю у поліетиленовому пакеті, і кожен раз це повернення відбувається уві сні. У тексті анотації новелу Такесі Мііке названо «психоаналітичним кіно». Хоч як би там було, режисер у меланхолійній манері створює адекватну характеристику сучасної культури як структурованої довкола травми. Справа не лише в тому, що існують якісь болючі спогади, які повертаються до героїні як симптоми чи сні. Будь-яке бажання свідомо працювати з травмою — повернутися на місце нещасного випадку і т. д. — не приносить полегшення. Якщо раніше достатньо було проговорити першопричину травми, щоб досягти успішного лікування, то тепер жодна дискурсивна практика не приносить терапевтичного ефекту. Жертва приречена знову і знову свідчити про свою травму, не будучи спроможна вирватися з колообігу снів-повернень.